

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم

می دانید چرا حر در روز عاشورا موفق شد؟ به خاطر این که نامرد نبود!! کارش خلاف بود، آمد جلوی امام حسین را هم گرفت و آن قضایا همه زیر سر حر بود دیگر، بالاخره اگر حر می گذاشت، خب امام حسین رفته بود. رفته بود یک جای دیگر. ولی نامرد نبود، دروغ نمی گفت به امام حسین، دروغ نمی گفت! کلک نمی زد! اهل کلک نبود. در لشکر یزید بود، ولی کلک نبود، دروغ گو نبود، رعایت موازین را داشت.

مثلاً وقتی که حضرت گفتند که مادرت به عزایت بنشیند، گفت: غیر از تو هرکسی در دنیا این را می گفت من جوابش رامی دادم! و راست هم می گفت؛ ولو ابن زیاد باشد، ولو یزید باشد، برایش هیچ فرق نمی کرد، مرد بود، یعنی در کار خلافتی هم که می کرد، نامرد نبود. می گویند به خاطر همین ادبی که به خرج داد خدا دستش را گرفت. حتی اگر این را هم نمی گفت. این هایی که این خصوصیت را دارند عاقبت به خیرند. ولی نه، ما می بینیم هستند افرادی نه اهل خلاف ماشاءالله! بله، هزار جور ادعا و مدعا و از این مسائل دارند، و بعد به انحاء مسائل، هرکاری بخواهند می کنند، هرچیزی بخواهند انجام می دهند، خیلی بد است. نامردی خیلی بد است. آدم خلاف هم می کند، مردانه خلاف بکند؛ مردانه! یارو می رفت زن بگیرد، کسی جواب سلامش را نمی داد! می رفت می گفت که - زمان سابق، زمان مرحوم آقا - حضرت آقا به من دستور دادند که من باید ازدواج مجدد کنم! حضرت آقا! می گویند مردم جواب سلامش را هم نمی دادند! بله، من توی بیمارستان بودم با ایشان.

گفتم که آقا من یک سؤالی از شما دارم. یک قضیه ای پیش آمده.

گفتند: چیست؟

گفتم: شنیده ام که شما به فلانی دستور برای ازدواج مجدد داده اید.

گفتند: کی گفته که من دستور داده ام؟! کی گفته؟! طرف آمده منزل پیش من گفت: آقا من

می خواهم ازدواج مجدد کنم، من گفتم: خودتان می دانید!

«خودتان می دانید» را برمی دارد به طرف می گوید: ایشان دستور خاص به من داده اند! این را

^۱ الارشاد، للشيخ المفيد رضوان الله عليه، ج ۲، ص ۸۰، مؤسسه آل البيت عليهم السلام - قم

می گویند نامردی! نامردی این است دیگر. و خب حالا می خواهد زن بگیرد، برو بگیر آقا. دو تا، سه تا، چهارتا، چهل تا، هر چه می خواهی! جایز است دیگر، برو بگیر! چرا می اندازی گردن یکی دیگر؟! چرا از یکی دیگر خرج می کنی؟! این نامردی است! اینجور آدم ها اصلاً عاقبت ندارند! اگر هزار سال هم تا صبح نماز شب بخوانند فایده ندارد. چون ذات خراب است. اگر شب تا صبح دعای جوشن هم بخوانند فایده ندارد. صبح تا شب روزه هم بگیرد فایده ندارد. اینجایش هم پینه بندد فایده ندارد! ذات خراب است. آن نفسی که کج است به سمت تجرد نمی تواند برود اصلاً. دور خودش مثل خر عصار می گردد همینطور می گردد. از خدا بخواهیم که ما را به این روز نیندازد. و الا درس مان، می شود نامردی! تبلیغ مان می شود نامردی! همه می شود نامردی! چرا؟! چون داریم از یکی دیگر خرج می کنیم. و به هوای کس دیگر با مردم صحبت می کنیم، نه به هوای خودمان. به خودمان باشد که اصلاً جواب سلام شان را هم آدم نمی تواند بدهد. چه برسد به این که...! خدا کند نامرد نباشیم!

بررسی مطالب مطرح شده از سید

بسم الله الرحمن الرحيم

خب آن مقداری که درباره کلام مرحوم سید باید صحبت بشود، خیال می کنم که مطالبی را عرض کردیم و گفتیم مسئله قضاء و قدر، در عالم واقع، ابتدای یک نقطه شروع، و انتهای یک تشخیص بالفعل شد. که آن نقطه شروع، به جنبه استعداد و تهباً برای تشخیص و تعین فعلی هست، آن نقطه شروع، به عنوان مقام قضاء تلقی شده در روایات،^۱ و همین طور از نقطه نظر کیفیت سیر سلسله علیت. و این نقطه شروع از آن جایی که در دید، و در ذهن ما، قابلیت برای ظهور به مظاهر مختلف را دارد، اسمش قضاء کلی نامیده می شود. و از نقطه نظر دید ما، چون در مسئله قدر تعین و تشخیص فعلی لحاظ می شود، به آن مقام قدر اطلاق می شود. و در روایات هم نسبت به این قضیه اشاراتی داریم و مسائلی داریم.

ولی از نقطه نظر خود واقع و نفس واقع، ما هیچ نقطه ابهامی و یا نقطه به اصطلاح غیر مشخصی را نمی توانیم داشته باشیم. سلسله علیت مشخص است، نحوه اش مشخص است، کیفیت تأثیر گذاریش بر مرتبه معلوم مشخص است در این قضیه. چون بحث، بحث واقع است. در بحث واقع دیگر بشود یا نشود معنا ندارد! در بحث واقع احتمال خلاف معنا ندارد. بالاخره یا در واقع به این کیفیت

^۱ تفسیر شریف المیزان، ج ۱۳، ص ۷۵، کلام فی القضاء فی فصول، طبع دارالکتب الإسلامیه

سلسله علیت تحقق پیدا می کند یا به آن کیفیت دیگر. خب وقتی که این به این کیفیت یا به آن کیفیت تحقق پیدا بکند، ما دیگر نمی توانیم جهل خودمان را نسبت به آن ظهور فعلی به گردن واقع و به گردن آنجا بیندازیم! آن سلسله علیت دارد کار خودش را انجام می دهد. البته به واسطه آن اموری که آن امور، در طی این سلسله علیت می تواند تأثیر گذار باشد. شما فرض بکنید که در یک قضیه ای که می خواهد اتفاق بیفتد، خب هزار گونه مسائل داریم، پدیده ها و حوادثی داریم که هرکدام از آنها در این مسئله هست.

در اخبار هم اتفاقاً داریم، مثلاً یک وقت حضرت عیسی به یک جوان فرمود که مثلاً فردا مرگ تو خواهد آمد. بعد آن جوان می آید بیرون و همه می بینند نه بابا زنده است و سر و سر و سر دارد راه می رود و به حضرت عیسی این مطلب را یادآوری می کنند: شما دیروز راجع به این جوان اینطور فرمودید و حالا به این کیفیت است؟

حضرت فرمودند که بله: این وقت مرگش بوده ولی احتمالاً کاری در اینجا انجام شده که جلوی این را گرفته.

به آن جوان گفتند تو چه کردی؟

گفت: صبح که از منزل بیرون آمدم به فقیر صدقه دادم!

بعد معلوم شد که مثلاً یک ماری دیشب آمده و به اصطلاح در اتاقش رفته و از بیرون آمده بوده و حضرت فرموده بودند که این مسئله صدقه باعث شده که جلوی این قضیه گرفته بشود.^۱ خب این مسئله که الآن دارد انجام می شود قضیه چیست؟ یعنی این مار که باید بیاید و این را باید به هلاکت برساند، آن سلسله علیت او را از اقدام به این مسئله باز می دارد! خیلی وقت ها هم اتفاق افتاده ها! حتی بنده خودم یاد دارم، سراغ دارم. یک وقتی در یک جایی بودیم به اصطلاح درس می خواندیم، یکی از همین رفقا، دوستانی که در آن مدرسه طلبه بودند، یک روز به من گفتند: می دانی فلانی دیشب چه بود؟ می گفت من صبح آمدم یک دفعه تشکم را جمع کنم، دیدم یک عقرب زیر تشکم من هست.

خب این عقربی که الآن شب تا صبح زیر این تشکم بود، خب می توانست دربیاید و این را بزند. چه کسی او را آنجا نگه می دارد؟

---

^۱ بحارالانوار، ج ۹۴، ص ۲۴ و ۱۱۶ و اسرارملکوت، ج ۲، ص ۲۳۴

الآن آن شخص طهران است. مثل این که در یکی از مساجد آنجا امامت جماعت دارد. می گفت صبح دیدم یک عقرب سیاه زیر تشک است. خب همین سلسله علیت است که می آید او را نگه می دارد. و همین سلسله علیت است که می آید او را مأمور به نیش زدن می کند. خب همه اینها حساب و کتاب دارد دیگر. این که می گویند اگر فلان کار را انجام بدهید، این آثار و خواص را دارد، بی حساب نیست قضیه. خب همین مسئله را هم راجع به آن جوان می توانیم بگوییم. این که الآن عقرب زیر تشکش بوده، و صبح فهمیده ...

برای خود ما هم اتفاق می افتد. مثلاً من تقریباً حدود هفت، هشت سالگی بودم که در تابستان خوابیده بودم زیر پشه بند، با همه بچه ها، در همان منزل طهران، من هفت سالم بود، هشت سالم بود. آن حدودها بود، مرحوم آقا هم نبودند، بیدار بودند و در بین الطلوعین به کارهایشان مشغول بودند در اتاق خودشان. یک دفعه ما که بلند شدیم دیدیم یک عقرب در پشه بند است، صاف بله دارد ما را نگاه می کند! ایستاده و خب این همان موقع که نیامد، این لابد شب، نصف شبی، فلانی، این آمده در آنجا داد زدیم: آی! عقرب، خب آمدند و فوری ...

خب این چرا آمده اینجا ایستاده و هیچ کاری تا صبح نکرده؟ خب این سلسله علیت همین است دیگر. چطور همین می رود یکی را می زند؟ چرا می رود یکی را می زند و یکی را نمی زند؟ پس معلوم است دست خودش نیست! این که می گویند: نیش عقرب نه از ره کین است و فلان؛ غلط است!! غلط است تمام اینها! **مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا**^۱ درست است. **قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ ...**^۲ درست است. **وَ إِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَ مَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ**^۳ درست است. **لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ**^۴ درست است. اینها درست است.^۵ نه این که:

نیش عقرب نه از ره کین است *** اقتضای طبیعتش این است^۶

این را می گویند سلسله علیت. که چطور در مسئله و سلسله علیت مطالبی و مسائلی هست

^۱ سوره هود (۱۱) آیه ۵۶

^۲ سوره آل عمران (۳) صدر آیه ۲۶

^۳ سوره الحجر (۱۵) آیه ۲۱

^۴ سوره الزمر (۳۹) صدر آیه ۶۳

^۵ رجوع شود به کتاب توحید علمی و عینی، ص ۱۹۸ و افق وحی، ص ۵۲ و ۵۳

^۶ گلستان سعدی

که این‌ها هر کدام در ظهور آن مقام قضاء کلی و تبدلش به قدر جزئی دخالت دارد. که از این مسئله تعبیر به بداء شده است. پس بداء در واقع وجود خارجی و وجود عینی ندارد. بداء یعنی انکشاف. بداء له، یعنی انکشاف له، ظَهَر له، این بداء له، یعنی خدا هم همین است؟ یعنی برای خدا هم بداء می‌شود؟! انکشاف می‌شود؟! این صحیح نیست، پس بداء معنایش این است.

در قضیه امام صادق و موسی بن جعفر و اسماعیل، بداء می‌گویند شده است.^۱ در قضیه حضرت علی بن الحسین، امام سجاد و حضرت علی اکبر بداء شده. در قضیه امام حسن عسکری و حضرت سید محمد فرزند امام هادی بداء شده.^۲ این بداهایی که در اینجا ما مشاهده می‌کنیم، یعنی خود امام هم نمی‌داند که این امام بعدش است؟! اگر نمی‌داند پس چرا پیغمبر دوازده امام را گفت از اول تا آخر در همان حدیث جابر^۳ و امثال ذلك که حضرت همه را به اسم فرمودند: کلهم من قریش و بعد شروع کردند اسامی دوازده امام را حضرت بیان کردند. امیرالمؤمنین بیان کردند؛ امام حسن، همه ائمه: این سلسله ذراری خودشان را تا حضرت بقیه الله همه را بیان کردند. کیفیت زمان ظهور را هم بیان کردند. نه فقط این قضیه به خود آنجا بر می‌گردد.^۴

پس برای آن امام که آن مجرای فیض الهی است، برای امام دیگر مسئله بداء معنا ندارد! حالا این امام که می‌گوییم مجرای فیض و واسطه فیض است بر اساس همان مسئله‌ای که: **وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ**^۵ فقط يك اراده ما است که به آن امر تعلق می‌گیرد، به آن مشیت ما تعلق می‌گیرد، این امرنا

^۱ بحار الأنوار، ج ۴، ص ۱۲۲ و مطلع انوار، ج ۶، ص ۴۲۸

^۲ الکافی، ج ۱، ص ۳۲۶

^۳ امام شناسی، ج ۳، ص ۱۹: این روایت شریفه را مرحوم سید هاشم بحرانی در «تفسیر برهان» در ذیل آیه «أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ» ج ۱ ص ۲۳۴ و ص ۲۳۵ و در کتاب «غایة المرام» ص ۲۶۵ و ص ۲۶۶ از ابن بابویه قمی با سلسله سند متصل خود تا قوله علیه السلام: فاکتمه أَلَا عَنْ أَهْلِهِ رَوَيْتَ كَرِهَ اللَّهُ مُبْدَاهُ وَ تَعْلَاهُ وَ عِلْمُهُ غُيُوبَهُ وَ حُكْمُهُ مُتَمَرِّدَةٌ وَ أَمْرُهُ سَائِرَةٌ وَ عِلْمُهُ غُيُوبَةٌ» در «المیزان» ج ۴ ص ۴۳۵ و ص ۴۳۶ از «تفسیر برهان» روایت کرده‌اند و در «إثبات الهداة بالنصوص و المعجزات» ج ۲، ص ۳۷۳ و ص ۳۷۴، از «إکمال الدین» صدوق فقط تا آنجا را که گوید: کَانَتْ فِی النَّاسِ بِالشَّمْسِ وَ إِنَّ جَلَلَهُ السَّحَابُ بَا سِنْدٍ مَتَّصِلَةٍ أَوْرَدَهُ» است. و اصل این روایت در «إکمال الدین و إتمام النعمة» شیخ صدوق است (در ص ۱۴۶ و ۱۴۷، از طبع سنگی)؛ و این، مصدر این حدیث مبارک است و سائر مؤلفین از اینجا روایت کرده‌اند

^۴ اسرار ملکوت، ج ۲، ص ۲۳۲

^۵ سوره القمر (۵۴) آیه ۵۰

إلا واحده یعنی يك خواست و يك اراده و يك مشیت است که باعث ظهور و بروز همه ممکنات در عالم اعیان و در عالم مجردات شده^۱. این امرنا إلا واحده واسطه آن امر چه می تواند باشد؟! آن عبارت است از نفس ولی، که عبارت است از نفس رسول الله و ائمه علیهم السلام! و آن واسطه یعنی به اصطلاح فعلیت دهنده آن مقام قضاء در خارج؛ ایجاد کننده سلسله علیت در عالم خارج و ظهور و بروزی که به واسطه این سلسله علیت، آن مقام مبهم در نظر ما! ظهور فعلی پیدا می کند. این امام علیه السلام، که می گوئیم نفسش این مسئله را اجرا می کند، و انجام می دهد، کدام يك از این ائمه هستند؟ آن طوری که بین همه مشهور است، هر امامی در زمان خودش. امام زمان در زمان امام صادق خود امام صادق است. امام زمان در وقت عبدالملك امام سجاد است. امام زمان در وقت منصور، امام صادق است یا موسی بن جعفر و هلم جرا که الآن هم امام زمان ما، حضرت بقیه الله است. اینطوری که در روایات هست، و این يك شکل روایات.

با این بیانی که ما عرض کردیم يك ولایت بیشتر نیست. مگر نمی گوئیم و ما امرنا إلا واحده؟ يك امر است که این اراده خدا به صورت وساطت ولایت، آن امر واحده ظهور پیدا می کند. پس کدام يك از ائمه متصدی آن امرند؟ هیچ کدام! ولایت متصدی آن امر است! خصوص امام، یعنی بگوئیم امام صادق، آن متصدی نزول این امر است، این تصدی این امر، که به عنوان وساطت می خواهد این مسئله فعلیت سلسله علیت را در خارج محقق کند، به کدام يك از شخص امام است؟ امام صادق است، یا موسی بن جعفر است؟ به کدام يك از اینها؟

اگر پیغمبر وساطت دارد پس در اینجا امیرالمؤمنین چه کاره است؟! اگر امیرالمؤمنین وساطت در نزول فیض دارد، پس امام حسن در اینجا چه کاره است؟! دو نفر که نمی توانند یک مسئله را دوبار تکرار کنند! و مسئله ادامه فیض باید به عنوان یک جریان مستمر باشد. تا این که در این جریان مستمر، از این نقطه تا این نقطه را یکی به عهده بگیرد، از این نقطه را تا این نقطه را کس دیگری بخواهد بر عهده بگیرد. وقتی که ما گفتیم این تحقق اراده پروردگار در عالم اعیان و خارج به اراده واحد است، دیگر در اینجا بحث استمرار نمی توانیم داشته باشیم. تا این که به واسطه استمرار، هر کدام از ائمه در

---

^۱ رجوع شود به افق وحی، ص ۱۱۸ و ۵۷۲ و امام شناسی، ج ۱، ص ۱۳۲ و رساله اجماع، ص ۸۹

زمان خودشان متصدی همان زمان خودشان باشند. آنوقت در اینجا چه می‌شود؟ یک اراده فقط در اینجا حاکم است و آن اراده هم توسط ولایت چهارده معصوم است!

پس بنابراین آن واسطه بین تحقق بخشیدن قضاء کلی و تبدلش به قدر جزئی است می‌شود ولایت امام! پس آن می‌شود واحد. وقتی آن شد واحد، چهارده معصوم ظهور او هستند، نه این که هر کدام استمرار...! استمرار دیگر در اینجا نیست. لذا پیغمبر اکرم می‌فرماید: کَلَّمَا نُوْرٌ وَّاحِدًا مَعْنَايِشْ هَمِيْنُ اسْت. یعنی همه ما یک حقیقت هستیم. یک حقیقت ولایت هستیم، یک حقیقت واسطه در بین مقام واحدیت و بین ظهورات و بروزات هستیم. پس بنابراین، چه این که بگویم فرض کنید که در ظهورات رسول خدا این وساطت را، از نظر آن جنبه سعه و جودی در اینجا به عنوان آن مبدأیت اوّلی مورد نظر است. آن نفس بالاخره چون در اینجا دخالت دارد. خود نفس در اینجا مسئله‌اش دخالت دارد در ظهور خارجی.

چون صحبت در این است که این نفس می‌آید و در عالم خارج اعمال می‌کند. آن واسطه اوّل عبارت از رسول خداست. واسطه اوّل یعنی همان حقیقت به عنوان جنبه سعی بودنش رسول خداست و بعد هم ائمه اطهار. آن تحقق ولایت به همان کیفیت ظهور به حسب سعه و استعداد خود ائمه هم در مقام خودشان ظهور و بروز را در عالم خارج، استمرار می‌دهند.

اما این که خود نفس بخواهد در عالم خارج این مسئله را استمرار بدهد، در اینجا، در فرضی است که ما استمراری را قبول کنیم، که در خارج استمرار وجود دارد. ولی همان طوری که بیان شد، در خارج استمراری وجود ندارد، بلکه وما أمرنا إلا واحده است، و استمرار از دید ماست، نه از نقطه نظر ظهور و بروز خارجی، اگر این را لحاظ بکنیم، آن ولایت امام علیه السلام هم أمرنا إلا واحده خواهد

---

^۱ روح مجرد، ص ۵۷۲: این حدیث را سیّد عبد الله شبر در کتاب «مصابیح الانوار فی حلّ مشکلات الاخبار» ج ۲، طبع مطبوعه علمیه نجف، ص ۳۹۹ و ۴۰۰، به حدیث شماره ۲۲۶، به عنوان ما رَوَى عَنْهُمْ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ مِنْ قَوْلِهِمْ آورده است. و در توجیه معنی فقره اخیره گوید: چون از ایشان روایت است که چون خداوند به آنها پسری میداد، او را محمد می‌نامیدند و پس از هفت روز اگر میخواستند آنرا تغییر میدادند. و ایضاً گفته شده است که ایشان به اعتبار نوع نور و ولایت مطلقه، و ردّ بسوی آنها، و افاضه از آنان، و احتیاج مردم در ابتدا و انتها به ایشان، و وجوب اطاعت و غیر ذلک؛ مثل محمدند، بلکه محمدند. لَا تَفَرَّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ

شد. یعنی همان ولایت واسطه بین فیض اقدس و بین مقدّس است^۱، آن ولایت است که واسطه است، يك امر واحد غیر مستمرّ غیر زمانی غیر متدرج الحصول، غیر سیال غیر متحرك. تمام اینها مترتب بر ولایت است. آن ولایت واسطه است. پس این که چه بگوییم که اداره زمین و آسمان، در زمان رسول خدا، توسط رسول الله بوده، یا بگوییم توسط امام جواد بوده، دیگر چه فرقی می‌کند؟! هیچ تفاوتی دیگر ندارد. استمرار دیگر نیست!

چه بگوییم در زمان امام صادق این گردش خلق و سماوات، اداره ملک و ملکوت، تمام عوالم مجرد، این به واسطه نفس امام صادق بوده، چه به واسطه امام رضا بوده؛ هر دو می‌شود یکی. هیچ تفاوت نمی‌کند.

چون آنچه که ما داریم در خارج می‌بینیم از دیدگاه ما سیال است. از دیدگاه ما مستمر است. اما از دیدگاه خود امام صادق، از دیدگاه خود امام رضا آیا باز هم این سیال و مستمر است؟ یا می‌شود واحد؟ اگر می‌شود واحد، پس ولایت هم وساطتش تمام شده و فعلیت پیدا کرده.

بله؛ در عالم اعیان و خارج، آن هم آن چیزی که مربوط به زمانیات است، و آلا در مسئله غیر زمانیات، در عالم ملائکه، در عالم عقول منفصل، در عالم مجردات و موجودات نورانی که در آنجا زمان مطرح نیست. چطور ما می‌توانیم در آنجا تصور سیال بودن و زمانی بودن را در آن عوالم بکنیم؟ حالا وساطت در این مسئله، آن وساطت به شخص رسول الله است، یا نه، این وساطت در زمان رسول الله مربوط به ملائکه، مربوط به اوست، در زمان امام سجاد مربوط به امام سجاد؟ هیچ کدام! هیچ کدام! شخص دیگر در اینجا ملاک نیست! فرد خارجی دیگر در اینجا ملاک نیست. یک امر است، که آن امر ظهور زمانی‌اش در اینهاست. بله، ظهور زمانی ولایت در زمان امام باقر به شخص امام باقر است. ولی همین امام باقر در عالم واقع و در عالم حقیقت، همان ولایت امام زمان الآن را دارد. هیچ تفاوتی دیگر نمی‌کند لذا می‌گویند اگر رفتید پیش امام رضا، و حاجاتتان را از امام رضا خواستید یا از امام زمان دیگر هیچ فرقی نمی‌کند.

حالا یک خصوصیات نفسی هست و سعه وجودی هست که آن‌ها جای خودش را دارد. بحث ما در مورد ولایت است، نه در مورد نفس و ظهور خارجی چون آن یک مطلب دیگر است. بحث در مورد علیت تامه برای ظهور اعیان است، حالا اعیان نه منظور اعیان مملکی بلکه حتی ملکوتی نیز، آن

---

^۱ توحید علمی و عینی، ص ۳۷ و ۱۰۳

ولایتی که واسطه است، آن ولایت در کدام یک از ائمه تعیین پیدا کرده است؟ در همه، همه چهارده معصوم، که ما می‌گوییم چهارده تا؛ ما داریم امام صادق را در قبال خودمان می‌بینیم، واقعاً هم هست: امام صادق هست و یک شخص و تعیین خارجی و یک ظهور خارجی و نفس خارجی و دارای خصوصیات خارجی است و فرق می‌کند با موسی بن جعفر، فرق می‌کند با پدرش امام باقر، با هم دیگر تفاوت می‌کنند.

همانطوری که ما فرق می‌کنیم، آن‌ها هم بشر هستند و آن‌ها هم دارای خصوصیات بشری هستند مثل ما، منتها صحبت در مقام روح و اتحاد روحی است، و در مقام آن حقیقت ولایتی است که روح امام به آن حقیقت ولایتی در عالم واقع تشکل پیدا کرده و از دیدگان ما مخفی است. آن که ما داریم می‌بینیم امام باقر است با این خصوصیات: با این وزن، با این چشم و ابرو و فلان و با این مسائل، صحبت کردنش، راه رفتنش، آمدنش، تصرفاتش، معجزاتش، این‌ها همه خوب است، با امام رضا فرق می‌کند، امام رضا یک جور دیگر است، بعد وزن امام رضا شاید کمتر از امام باقر بوده؛ قطعاً هم کمتر بوده چون امام باقر خیلی سمین بودند، وزن امام جواد خوب کمتر است، شکل امام جواد با شکل امام باقر فرق می‌کند. این‌ها خصوصیات است.^۱

بحث ما راجع به خصوصیات فردی خارجی نیست و همینطور راجع به سلائق و ... نیست، فرض کنید که یک امام این را دوست دارد، یک امام چیز دیگری را دوست دارد، در روایات داریم، مثلاً امام رضا خیلی انگور دوست داشتند.^۲

خب این خصوصیات خارجی، مربوط به خصوصیات شخصی هر کسی می‌شود. آن مسئله ولایت که امام، مظهر اوست، صحبت در آن می‌کنیم، مظهریت امام یک مظهریت شخصیه نیست، یک مظهریت کلیه است. نه مظهریت، مظهریت شخصیه لذا می‌فرمایند کلّنا نورٌ واحد، لذا ولایت امام سجاد با ولایت امام زمان تفاوتی نمی‌کند. الآن، نفس امام زمان علیه السلام در این عالم ظهور پیدا کرده است. سؤال من این است: قبل از پیغمبر نفس چه کسی در این عالم این اراده و تدبیر را می‌کرده؟ مگر

---

^۱ امام شناسی ج ۱۵ ص ۲۸۵ و ۲۸۶

^۲ الإرشاد للمفید رضوان الله علیه، ج ۲، ص ۲۷۰، فصل شهادة الإمام الرضا علیه السلام طبع مؤسسه آل البيت علیهم السلام - قم

نداریم که لولا الحجه لساخت الأرض بأهلها؟^۱ خب کی بوده است قبل از امام زمان؟ حضرت عبدالمطلب بوده؟ حضرت عبدالمطلب که نمی توانسته کلّ این عالم را بگرداند. بله، مقام بزرگی داشته، به جای خود محفوظ. ولایت رسول الله چه ربطی به ولایت حضرت عبدالمطلب دارد؟ اینها در ظهور خارجی مظاهر ولایت نقش داشتند. این نوری که در اصلاّب آمده، در اینها، همه در ظهور خارجی همه نقش داشتند. اما از نقطه نظر سعه وجودی، آیا حضرت عبدالمطلب مثل امام زمان است؟! مثل امام جواد است؟! مثل این ائمه علیهم السلام هستند؟! هیئات! این چهارده معصوم حسابشان جداست. ما خاک پای حضرت عبدالمطلب هم نمی شویم. مقامات حضرت عبدالمطلب به جای خودش محفوظ است. ولی حدود را هم باید ما رعایت کنیم.

امروز یک کاغذ دیدم نوشته بود نمی دانم: غدیر قم! غدیر فلان و چه وجه!

گفتم خب دیگر الحمدلله این هم درست شد!!

حدود را ما باید رعایت کنیم. یک غدیر خم داریم، بله، یک غدیر قم داریم!! نمی دانم دیگر چند تا غدیر پیدا می شود. اینها خب بایستی که ... استغفرالله ... لاإله إلا الله. واقعاً کار ما به کجا رسیده؟! که باید به این مسائل متشبت بشویم، ولی اشتباه می کنیم، اشتباه!

وقتی امام باقر می فرمایند: لولا الحجه لساخت الأرض بأهلها، آیا در زمان عیسی هم لساخت

الأرض بأهلها؟ خب حضرت عیسی که **بَلْ رَفَعَهُ اللهُ إِلَيْهِ**^۲ پس چه کسی بوده؟ چه بوده؟ می گویند بله، ممکن است یکی بوده در يك جنگلی قایم شده بوده! يك ولی، این حرفها چیست آقا جان؟! این مسائل چیست؟ لولا الحجه لساخت الأرض بأهلها شوخی نداریم، که مثل موسی بن جعفر قبل از پیغمبر بوده؟ که مثل امام رضا قبل از پیغمبر بوده که لساخت الأرض بأهلها؟ چه کسی مثل امام جواد بوده؟ که مثل امام حسن و امام حسین و امیرالمؤمنین بوده؟ نبوده دیگر، شوخی که نداریم، پس چرا حضرت می فرمایند لولا الحجه لساخت الأرض بأهلها؟ چون عالم، عالم ثابت است. وما أمرنا إلا واحده وقتی که وما أمرنا إلا واحده شد، دیگر در آن صورت آن نفس ولی که باید مدیر و مدبر سهاوات و أرض بشود،

^۱ الکافی، ج ۱، ص ۱۷۹، باب انّ الأرض لا یخلو من حجة و امام شناسی، ج ۴، ص ۲۲۰ و رساله اجماع، ص ۱۱۷

^۲ سوره النساء (۴) صدر آیه ۱۵۸

آن نفس ولی بوده یا نبوده؟ بوده! آن نفس بوده، واقعیت هم داشته، در عالم ملک و ملکوت هم مؤثر بوده، از دیدگان ما پنهان بوده!! تمام شد.

تلمیذ: این که دیگر حجت نیست، آن مصداقش در عالم ماده است.

استاد: حجت؟ نه! که گفته؟

تلمیذ: عنوان حجتیت زمانی صدق پیدا می کند که شخص در خارج وجود عینی خارجی

داشته باشد.

استاد: از کجا؟

تلمیذ: در خود حجت ما یحییج به.

استاد: خب ما یحییج به. ما هم می گوییم ما یحییج به.

تلمیذ: آخر ما کسی را که ندیده ایم و نمی دانیم.

استاد - شما ندیده اید! ولی هست!

تلمیذ: خب ما کسی را که نبینیم که نمی توانیم به او تأسی کنیم!

استاد: تأسی نه! ما یحییج به یعنی آن کسی که در مقام استناد، و در مقام استعداد وجود عینی

داشته باشد، نه وجود ذهنی. این را می گویند حجت؛ و این هم بوده. الآن مسائلی که در هفته آینده

اتفاق می افتد وجود عینی دارد یا ندارد؟ بله، تمام شد! این می شود حجت. حتما لازم نیست که بنده

بینم او را. که در زمان پیغمبر و قبل از پیغمبر وجود خارجی داشته که شما بگویید این حجت بوده و

خدا مثلا قایمش کرده در یک غاری؟! خب ما که نمی توانیم بر اساس یک احتمال چیزی بگوییم.

تلمیذ: این حجت که همان معنای خلیفه است، نسبت به حضرت آدم داریم ...

استاد: خب باشد

تلمیذ: خب در این صورت ما می توانیم انبیاء سلف را و آن نوایشان ...

استاد: اگر حضرت آدم بوده، پس چرا حضرت آدم به خمسه طیبه متوسل می شود؟

تلمیذ: از باب استکمال است.

استاد: معصوم نمی تواند خلاف کند! حضرت آدم این استکمالش به جای خودش، صحبت

در این است که در اداره و تدبیر عالم، عصمت مطلقه شرط است. این عصمت مطلقه که در حضرت

آدم محقق نیست، اشتباه کرده، - حالا دارد در آن مراتب هر چه می خواهید شما بگویید - بالاخره حضرت

نوح در کشتی، توسل به خمسه می کند، حضرت سلیمان، حضرت آدم، همه این ها توسل می کنند.

حضرت موسی، عیسی، مگر نداریم؟ حتی از آثاری که الآن هم پیدا می‌شود در تمام این‌ها این توسل معلوم بوده، تا وجود عینی و خارجی ولی نباشد! حضرت موسی به که می‌خواهد توسل کند؟ به کسی که می‌خواهد بعد بیاید؟!

تلمیذ: مراتب بالایش که محقق است، یقیناً.

استاد: ببینید آقا جان! مراتب!، شما دوباره رفتید سراغ مراتب بالا و پایین و آلاکلنگ که ما نداریم! این که الآن دارد به او توسل می‌کند، برای استکمال خود، چطور ممکن است یک امر عدمی، مؤثر در فعلیت نفس و فعلیت روحی باشد؟!

تلمیذ: عدمی که نیست مسلماً.

استاد: تمام شد! حالا که عدمی نیست، وجود او در چه مرتبه‌ای از وجود تحقق خارجی دارد؟ در مرتبه عینیت دیگر. یعنی همین توسل حضرت آدم در آنجا که خدا به او گفت که به این انوار توسل بکن، این که الآن حضرت آدم به این حقیقت توجه کرده، آن حقیقت به عنوان ولی، و به عنوان نوری که آن نور واسطه بین فیض و بین مُغاضٌ علیه است، آن نور در آن موقع، فاعل بود یا نبود؟

تلمیذ: مسلم بوده!

استاد: جواب این حقیر فقیر سراپا تقصیر را بدهید.

تلمیذ: نه ما هم قائل به این نیستیم که در خارج حضرت نوح مستقل عمل می‌کند.

استاد: ببین عزیزم! از طریق روایی خودمان می‌رویم جلو. من می‌گویم این حضرت آدم خطا کرده، شما می‌گویید به خاطر استکمال بوده، استنفاذ بوده، هرچه می‌خواهید تعبیر بیاورید، کاری نداریم! این حضرت آدم توسل به انوار می‌کند؟ بله، اَمَّن یجیب و این‌ها هم که نمی‌خواند! آن توسل باطنی بوده و به واسطه این توسل استکمال پیدا می‌کند. صحبت من این است: آیا آن انوار خمسه او را متبدل کرد، یا این اَمَّن یجیب خدا؟ چرا خدا گفت به اینها توسل کن؟! پس معلوم است در همان زمان خلقت حضرت آدم، آن انوار خمسه مدیر عالم بوده‌اند. اگر نبودند حضرت آدم را کامل نمی‌کرد، این است مسئله، حرف بنده این است.

پس لولا الحجة ارتباطی به ظهور خارجی امام ندارد که همه در سرشان می‌زنند که چطور معنا کنند. این دلیل بر این است که وجود ولایت، وجود ثابت و یک تشخیص ثابت خارجی است، منتها در ظرف زمان، الآن همانطوری که برای ما ظهور خارجی در این زمان است، برای ظهور ولایت هم در زمان هزار و چهارصد سال پیش بوده، تا برسد به سنه دویست و پنجاه و پنج هجری، از آن موقع هم

امام زمان علیه السلام ظهور پیدا کردند، به عنوان یک ظهور جسمی خارجی، این دیگر ارتباطی به ولایت ندارد. این قضیه ربطی به ولایت ندارد. امام زمان الآن دارد عالم را اداره می‌کند؛ الآن اگر امام زمان نباشد، همین عالم دارد می‌گردد، هیچ هم دست نمی‌خورد چرا؟ چون اداره عالم به وجود شخصی خارجی وزنی امام ارتباط ندارد! این را من دارم می‌گویم. این وجود، وجود وزنی است. این وجود وجود صوری است. آن ولایت یک وجود حقیقی است.

لذا در زمانی که آدم را خدا خلق کرده، پسرش هم هنوز به دنیا نیامده، تا چه برسد به این که زمان پیغمبر برسد و نوبت اداره امکان به عهده پیغمبر باشد، آن زمان، ولایت پیغمبر پدرش را به کمال رساند! این چطوری می‌شود؟! و الله من نمی‌فهمم! من نمی‌فهمم که یک امر عدمی که هیچ کاری از او بر نمی‌آید و شش هفت هزار سال بعد قرار است بیاید، چگونه آن کسی که قبلاً هست را به کمال می‌رساند؟! تا او کاره‌ای نباشد که نمی‌تواند کسی را به کمال برساند! تا او در همان موقع وجود عینی نداشته باشد که نمی‌تواند. حالا هر چه شما می‌خواهید، بگویید. این به خاطر این است که ذهن ما خیلی با مسائل حسی ارتباط دارد!! به واسطه این، مشکل است که برای ما درک بکنیم که چطور این امر حقیقی و امر واقعی عینیت داشته باشد؛ اینجا را فهمیدیم؟ حالا بیاییم سراغ ابن فارض رضوان الله علیه:

إِنِّي وَإِنْ كُنْتُ ابْنَ آدَمَ صَوْرَهُ *** وَ لَكِنْ فِي مَعْنَى شَاهِدٌ بِأَبَوْتِي!

پس حالا معنی این شعر را فهمیدیم.

ولكن في معنى شاهدٌ بأبوتِّي، الآن يك دفعه آمد به ذهنم که از نقطه نظر صوری، بله ما شش هفت هزار سال فاصله داریم ولكن شاهدٌ بأبوتِّي! اینجا دیگر باید ساکت شد و يك خرده باید دهان را ببندیم، بله، می‌ترسیم دیگر. حالا این را هم که گفتیم بعدا ترکش هایش برنخورد بهمان. گرچه بگوئیم و نگوییم ترکش می‌آید، خیلی فایده ندارد. آن وقت دیگر ترکش نیست ها! لوله توپ است!

اینجاست که دیگر کلام عرفاء خلاصه همه معنای خودش را می‌دهد که چطور آن حقیقت ولایت، که آن حقیقت، حقیقت واحد است، آن در عینیت خارجی، شامل این فرد می‌شود و وقتی که شامل شد، دیگر در آنجا دوئیت نیست. اینجاست که مرحوم آقا می‌فرمودند که: من وقتی نگاه به او می‌کنم، انگار نگاه به پیغمبر می‌کنم، معنا پیدا می‌کند^۲. اینجاست که ایشان می‌گویند وقتی که شما

^۱ امام شناسی، ج ۵، ص ۱۰۰ و معاد شناسی، ج ۵، ص ۳۵ و حریم قدس، ص ۱۴

^۲ روح مجرد، ص ۸۳۶

بگویند این را بخور، این را می خورم، همان طوری که رسول خدا می گوید؛ هان! مرحوم آقا این ها را آن موقع فهمیده بودند! ما فهمیدیم یا نفهمیدیم، معلوم نیست. همچنین نیمه کاره یک چیزهایی به گوشمان خورده و داریم سَمبل می کنیم. ولی ایشان به واقع می گفتند؛ و درست می گفتند. پس یک خرده باید بیشتر فکر کنیم و زود نگوئیم که آقا این چه حرفهایی است؟ آی تشریح شد! آی تشریح محرم شد! آی باید کلام اولیاء را بر قرآن عرضه بداریم، مطابق بود بپذیریم، نبود به دیوار بزنی!

این مزخرفات را بگذارید کنار! یک خرده مغزتان را به کار بیندازید، نه پایین ترها را! این کله و مغز خوب است به کار بیفتد. این اگر کار بیفتد یک چیزهایی گیرش می آید آدم. ولی اگر نه، آدم به جای این خلاصه بخواهد به مسائل دیگر پردازد...، بله، بله، گاهی اوقات شوخی و جدی هم بد نیست!!

این قضیه است که آن کلمات ائمه دیگر در اینجا توجیه شده و معنای خودشان را می دهند که به هر کدام از ما - امام صادق می فرمایند - توسل کنید، فرق نمی کند؛ این همین است^۱ ما يك وجود جسمی هستیم، له می شویم، خاك می شویم، پودر می شویم، توداری ما را جسم می بینی. امیر المؤمنین علیه السلام در آن شب شهادت می فرماید؟ کنت معکم آیاما جاورکم بدنی^۲. بدن من با شما بود. جاورکم بدنی. این عبارت، عبارت عظیمی است! خیلی، شما تا به حال مرا می دیدید اما آن حقیقت من کجا بود؟ حقیقت مرا هم توانستید ببینید؟ حقیقت مرا؟ نه! چرا؟ چون شما فقط مدارك معرفتی تان فقط جوارح و اعضاست. چشم است، گوش است؛ چشم و گوش که نمی تواند ولایت را درك بکند. چشم و گوش که نمی تواند به آن حقیقت ولایت و این ها بخواهد برسد. نگاه می کنند به علی، این يك مسئله ای را می بیند، اعلی چرا این طوری کرد؟ چرا آن طوری کرد؟

می رود پیش پیغمبر: یا رسول الله علی این طوری کرد! کار به جایی رسید که حضرت فرمودند:

لا تقولوا فی علی، فإِنَّه ممسوسٌ فی ذات الله^۳!

احمق ها! چه دارید می گویند علی این کار را کرد، آن کار را کرد؟ او ممسوس فی ذات الله! لا تقولوا فی علی، یا لا تسبوا فی علی، این را هم اهل تسنن نقل کرده اند، یعنی در کتاب های اهل تسنن

^۱ روح مجرد، ص ۵۷، به نقل از مصابیح الانوار سید شبر رضوان الله علیه

^۲ نهج البلاغه، خطبه ۱۴۷ و امام شناسی، ج ۴، ص ۶۹ و معادشناسی، ج ۴، ص ۱۴۸ و ۲۳۱ و ۲۶۶

^۳ «حلیة الاولیاء» ج ۱، ص ۶۸ و امام شناسی، ج ۶، ص ۷۶

هست.

این ممسوس فی ذات الله یعنی چه؟ همین طوری می‌گوییم و می‌رویم، پیغمبر گفته: فکر نکنیم؟! نه! این‌ها را پیغمبر برای ما گفته. اگر این‌ها را می‌فهمیدیم کار ما این‌طور نمی‌شد. نمی‌آمدیم بگوییم این‌جا هم عین او است. اینجا هم عین آن است! کار ما به اینجا نمی‌رسید. اگر یک خرده به جای روزنامه و مجله و رادیو و تلویزیون، این اخبار را بخوانیم، به این اخبار توجه کنیم، این کلمات پیغمبر و ائمه را به جای این‌ها بیاییم مورد مطالعه قرار بدهیم، مسئله تغییر پیدا می‌کند. فرق می‌کند. فهم‌مان راجع به ولایت عوض می‌شود. لذا تا به حال هم ما می‌شنیدیم که ما همه نور واحد هستیم. خب نور واحد، نور واحد دیگر، خب بله، بالاخره همه این‌ها متصل به خداوند، چطوری معنا می‌کنیم؟ همیشه چطوری معنا می‌کنند؟

کلنا نور واحد یعنی چه؟ مگر می‌شود چهارده نفر باشند ولی هر چهارده نفر یکی باشند؟ خب این مُحال است دیگر! یعنی همان استدلالی که ما داریم می‌کنیم بر بطلان مسیحیت، که ظهور واحد در عین وحدت خودش چطور ممکن است در دو تعین تحقق پیدا بکند و به همین دلیل مسیحیت باطل است، خب همین مسئله را در مورد چهارده معصوم آن‌ها دارند به ما ایراد می‌کنند! می‌گویند مگر نمی‌گویید کلنا نور واحد؟ خیلی خب! در عین وحدت شما می‌بینید که ظهور چهارده محقق است! خب همین حرف را ما در مسیحیت هم می‌زنیم. ایرادی که آن‌ها می‌کنند. بنده کتاب خوانده‌ام‌ها! راجع به این مطالب کتاب‌هایی چاپ کرده‌اند. مخصوصاً این دوره که خب خیلی مسائل مطرح و باز می‌شود. خب شما هم همین را می‌گویید. شما هم می‌گویید ولایت یکی است، ظهورش چهارده تاست؛ ما هم می‌گوییم مبدأش یکی است، ظهورش در دو تاست: آب و ابن و روح القدس. منتها شما می‌گویید او بالاتر است، مگر شما نمی‌گویید پیغمبر بالاتر است؟ یعنی عین همانی را که ما در این مسئله می‌گوییم آن‌ها دارند به ما بر می‌گردانند؟

جواب چیست؟ همین؟ کلنا نور واحد! با همین مسئله تمام می‌شود؟ خب بفهمیم چیست این قضیه. آنوقت شما در اینجا متوجه می‌شوید که تمام مبانی فلسفی، و مبانی عرفان نظری، همه این‌ها منطبق بر روایات است و اگر این روایت را ما معنا کنیم، باید قائل به سقوط در اعیان بشویم در عالم واقع؛ اگر نشویم اشکال پیدا می‌شود این استمرار مربوط به کجاست؟

تلمیذ: کلمه حجت، امام حسن عسکری علیه السلام فرمودند فاطمه الزهراء علیهاالسلام

حجه الله علينا و نحن حجه الله على الناس^۱. این چطوری معنی می‌شود، بنابراین فرمایشی که الآن فرمودید که یک حقیقت واحده است در عالم ولی ظهورات مستقله دارد. چطور حضرت صدیقه کبری که خودش ظهور است خودش حجت بر دوازده امام هم هست؟

استاد: ببینید! من عرض کردم در عین آن مسئله خصوص مسئله ولایت، ما در اینجا دو واقعیت داریم. شاید من در اینجا این نکته را توضیحش را کم دادم و حق با شما باشد. ما در اینجا دو واقعیت داریم که این دو واقعیت هم طراز ... - یادم است این را گفتم؛ نه! خیلی هم حق با شما نیست!! این حرفمان را پس بگیریم! یک خرده‌اش! بله، سی درصدش را چرا، حق می‌دهم. آدم باید انصاف داشته باشد. - اگر یادتان باشد مدتی قبل گفتم: انسان ممکن است در آن واحد عناوین متعدده‌ای را واجد باشد. الآن شما لحاظ کنید یک پدری را که این پدر دو سه تا فرزند دارد. هر کدام از این فرزندها یک حال و هوای خاصی دارند. یکی آدم خوب است، یکی آدم بد است، یکی عالم است، یکی جاهل است یکی این شغل را دارد، این که الآن ما به این شخص نگاه می‌کنیم، از یک طرف اولین مسئله‌ای که به ذهن ما می‌رسد، این است که فلانی فرزند فلانی است، خوب این بر همه این سه تا، علی السویه می‌خورد و یکی از این‌ها بر یکی ترجیح ندارد. یعنی به همان مقدار که این مؤمن انتساب به فلانی دارد، به همان مقدار، نه یک سر سوزن کم، نه یک کم زیاد، آن فاسق انتساب به فلانی دارد. از این نقطه نظر فرقی نمی‌کنند. حالا آمدیم در خودشان می‌بینیم این آدم مؤمن است، این آدم عالم است، این آدم درس خوانده است، این آدم فاضل است، آدم با فهم است، آن یکی الواط است و ... وقتی که به خودش نگاه می‌کنیم می‌بینیم این دو تا با هم تفاوت دارند و وقتی نگاه به انتساب‌شان می‌کنیم، می‌گوییم که هر دو به یک میزان به یک نفر انتساب دارند. لذا این قضیه را هم حتی شما در روایات می‌بینید. آن کسانی که ذراری پیغمبر هستند، می‌گویند که الصالحات لهم و الطالحات ...^۲ در آن‌هایی که متناسب‌اند، عنوان انتساب به پیغمبر یک حساب و کتابی دارد، یک احترامی دارد، خوب الآن انسان این مسئله را واقعاً احساس می‌کند، انگار یک مسئله فطری و یک مسئله واقعی است.

یادم هست که یک وقت مرحوم آقا در زمان شاه، ظهر که از مسجد می‌آمدند، دیدم با یک شخصی آمدند و بعد به آن شخص می‌فرمودند بفرمایید بالا و خیلی احترام‌شان می‌کردند، خیلی، خیلی!

---

^۱ تفسیر اطیب البیان، ج ۱۳، ص ۲۲۵ و عوالم العلوم، ج ۱۱، ص ۱۰۳۰ و الغیبة للطوسی رضوان الله علیه، ص ۴۲، طبع

دار المعارف الإسلامیه و الإحتجاج للطبرسی رضوان الله علیه، ج ۲، ص ۶۷

^۲ منتهی الامال، ج ۲، زندگانی امام عسکری علیه السلام، فصل سوم، مورد هشتم، ص ۷۲۱، انتشارات هجرت

من گفتم این یک آدم معمولی بود مثل افراد دیگر، کت و شلواری بود، من که نمی‌شناختم، بعد آمدند گفتند بیا بالا و سفره بینداز، اتفاقاً هیچ خبر هم نداشتم و غذا هم معلوم نبود، یعنی دیگر همین طوری، چیز خاصی نبود، بعد گفتند که ایشان آقای آسیدعبدالباقی پسر علامه طباطبایی ست!

تازه من متوجه شدم، آن موقع من سنم حدود بیست و دو، بیست و یک بود. تابستان بود، ایشان مهندس فنی در رشته برق بود. می‌گفت آمده‌ام اینجا که یک وسیله برقی - ترانسفورماتور - بگیرم و بروم کرج، یک کارخانه در آنجا هست که دچار اشکال شده، بروم آنجا را اصلاح کنم؛ نزدیک منزل ما یکی از این وسایل برقی فروشی بود. منزل ما نزدیک پیچ شمیران بود، مرحوم آقا از مسجد بر می‌گردند، یک دفعه برخورد کردند: «آقا آسیدعبدالباقی! شما اینجا چکار می‌کنید؟!»

آن وقت ایشان که در زمان قبل پیش مرحوم علامه بودند، اصلاً خودشان می‌گفتند من طی هفت سال پیش علامه طباطبایی علاوه بر درس‌ها، دو ساعت خصوصی در منزل با ایشان صحبت داشتم. هفت سال! غیر از درس‌هایی که می‌گرفتند، دو ساعت با ایشان جلسه داشتم، و می‌گفتند مثل فرزند ایشان بودیم، می‌رفتیم سبزی برایشان می‌خریدیم، نان می‌خریدیم، می‌آوردیم، در این مدت هفت سال، و با آسیدعبدالباقی آشنا بودند و می‌گفتند به ایشان گفتم بیا برویم منزل و ایشان گفتند: نه! گفتم: آقا بیا، دستش را گرفتم کشیدم، بیا برویم!

آمدند منزل و خلاصه رفتیم بالا، به من گفتند برو ناهار بیاور، و نشستند.

خب ما خیلی احترام گذاشتیم و ایشان هم خیلی محبت کردند و من هرچه نگاه کردم، که این چه چیزی می‌تواند سبب این قضیه باشد؟ دیدم فقط همین! انتساب است. البته، البته، نه، از حق نگذریم، خود ایشان هم، ما در اینجا خلاصه استغفار کنیم، خود آن مرحوم آسیدعبدالباقی هم خودشان صاحب حالاتی بودند و غیر از همان انتساب به علامه طباطبایی، بالاخره از پدر در ذات، در آن نفس، یک آثاری و مسائلی بود. اما من انتساب به استاد را در این زمینه در همان موقع بی‌تأثیر نمی‌دیدم. خب انسان فرض بکنید که به یک شخصی احترام می‌گذارد. من الآن پسرهای اساتید خودم را، فرض کنید که کسی که نزدش لمعه خوانده‌ام، الآن اگر من ببینم، واقعاً احترام می‌گذارم و در حالی که شاید اصلاً فرض بکنید که نشناسم. فقط بگویند آقا این پسر فلانی بوده، کافی است برای من به واسطه حقی که آن بزرگان داشتند بر ما، ما این احترام را داشته باشیم؛ یک وظیفه است. اما نه این که دیگر حالا آن احترامی که آدم می‌گذارد، خب این به اصطلاح حدّ خودش را دارد! این احترام زائد، مخصوصاً آن که یک مقداری اش به خاطر خود ایشان، و عمده‌اش به خاطر انتسابش به مرحوم علامه بوده و همین مطلب

را من نسبت به کسان دیگر دیده‌ام. یعنی همین قضیه را، خیلی عجیب است، انسان باید ادب را از این بزرگان بیاموزد.

در همان زمان سابق، همان زمان شاه، مرحوم والد ما آمده بودند در قم، اینها چیزهایی است که آقا ما باید از فلسفه این‌ها را کاربردی کنیم برای خودمان، راهبردی کنیم، این مبانی، مبانی‌ای است که از نقطه نظر عملی و از نقطه نظر اخلاق، این مسائل به انسان راه را یاد می‌دهد، این اشتباهاتی که ما مشاهده می‌کنیم در خودمان و در خیلی‌ها، این‌ها فقط به خاطر این است که ما آمده‌ایم و فقط یک معلوماتی را برای خودمان کسب کنیم مانند نوار، و بعد هم بلند شویم برویم منزلمان، نیامده‌ایم در این مطالب غور کنیم و بحث کنیم و این‌ها را در خودمان و در وجود خودمان پیاده کنیم!!

بعد ایشان مشرف شده بودند قم، آن موقع خب ما در مدرسه بودیم، بله مجرد بودیم، گفتند که برویم برای دیدن آقای آشیخ عبدالجواد سدهی اصفهانی، ایشان قم هستند، برای دیدن ایشان برویم. ایام، ایام نوروز بود، حرکت کردیم و آمدیم منزل ایشان که اتفاقاً در نزدیکی منزل مرحوم آقای گلپایگانی بود، رفتیم در زدیم، پسر ایشان دم درآمد - نمی‌دانم ایشان شاید احتمالاً اصفهان باشند، پسر همین مرحوم آشیخ عبدالجواد - سلام و علیک و گفتند که بفرمایید ولی ایشان نیستند. رفته‌اند اصفهان، ایشان گفتند تشریف بیاورید داخل و اصرار هم کرد.

مرحوم آقا گفتند که خیلی خب، پس می‌رویم داخل، آمدند و نشستند و خیلی هم محبت کرد ایشان، خیلی محبت و خیلی گرم گرفتند و یک ساعتی، ما آنجا بودیم و مطالب جالبی از پدرشان نقل کردند. موقعی که خواستیم بیایم بیرون معانقه کردند، مرحوم آقا به ایشان گفتند من می‌خواهم دست شما را ببوسم! یک دفعه اصلاً بنده خدا به هم ریخت! آقا چکار می‌خواهید بکنید؟ گفتند نه! من باید دست شما را ببوسم! و نگذاشت، آخر هم نگذاشت.

ایشان گفتند: من می‌خواهم دست شما را ببوسم برای خودتان و به جای پدرتان!
و من با چشم خود دیدم بعد از انقلاب که مرحوم آشیخ عبدالجواد اصفهانی، با زن و بچه‌شان تابستان مشهد آمده بودند، وقتی ما شب دیدن ایشان رفتیم، در موقع تودیع مرحوم آقا دست استاد خودشان را بوسیدند! حالا ایشان که بودند؟ قوانین و مقداری از رسائل - ظاهراً مباحث قطع و ظن - را پیش ایشان خوانده بودند. چون استصحاب را پیش آقای بهاء الدینی و قطع و ظن و قوانین را پیش

آشیش عبدالجواد خوانده بودند^۱. و ایشان می گفتند که آقای آشیش عبدالجواد قطعاً از مراجع اگر دقیق تر نباشد، کمتر نیست. متنها خب بسیار فرد زاهد، بسیار فرد متعبد و خدا ترس بود. به خاطر همین، [مرجع] نشد! بله! و فیه نکته لأولی الألباب! خدا ترس! خدا ترس بود!

و ایشان هم نگذاشت که دستش را ببوسد، وقتی آمدیم بیرون، مرحوم آقا انگار مثلاً چه شده! گفتند: خب من کاری نمی خواستم بکنم! می خواستم دستش را ببوسم! خب چرا نگذاشت؟ اصلاً به حال تعجب! خب مگر چه اشکالی دارد؟ حالا بیایند بگویند بله ما می خواستیم دست ایشان را احتراماً ببوسیم! باید شما نگاه کنید، یاد بگیرید!

نه! گفتند: خب من داشتم دستش را می بوسیدم، خب چرا نگذاشت؟ چرا ممانعت کرد؟ بعد این را ایشان به ما فرمودند: که من وقتی در را باز کرد و نگاه به او کردم، انگار خود آشیش عبدالجواد در را برای من باز کرده و من آن روح و نفس او را در این دیدم، و در این سیما، این مسئله را مشاهده کردم. ببینید! قضیه این است! مسئله این است! این مطالب بزرگان، این ها به چیزهایی حکایت می کند. آنوقت آقای مرحوم آسیدعبدالباقی را آوردند داخل و بعد خیلی خوشحال بودند. و مطالبی ایشان در آنجا گفت که من خودم بودم، یکی اش این بود، اسم آوردند، ولی من اسم نمی آورم، البته شاید هم یک بار گفتم، گفت من از یکی از این آقایان - که اسم آورد - در روز قیامت نمی گذرم، نمی گذرم! زیرا در آن موقع - ایشان طلبه بوده و تا لمعه هم خوانده بود - من خیلی شوق داشتم و این آقا آنقدر از روحانیت بد گفت، که مرا منصرف کرد و علاقه ام را از بین برد و من به طور کلی اصلاً جدا شدم!

البته خب بالاخره خودشان هم مقصردند! نه این که ایشان صرفاً مسئول باشند. ولی به عنوان جزء العله و گفت که من در روز قیامت از ایشان نخواهم گذشت.

خب این ماجرا حکایت از این قضیه وحدت می کند که چطور خود انتساب موجب احترام است. صحبت این بود که چطور انتساب موجب احترام می شود. خب همراه با این، یک مسئله دیگر هم هست و آن مسئله، خود شخص است و به خوبی و بدی خود شخص برمی گردد. این دو جنبه با هم هستند.

در مسئله ولایت ائمه علیهم السلام دو جنبه با هم جلو می آید. یک جنبه اصل همان ولایت

---

^۱ رجوع شود به کتاب مهر فروزان، ص ۳۰ و ۳۱

است که آن مسئله ولایت بین رسول خدا و بین امام جواد علیه السلام تفاوتی نمی‌کند. آن کلنا نور واحد می‌شود این. کلنا نور واحد یعنی حیثیت ولائی، واسطی و رابطی بین آن مقام قضاء، که مقام اراده است و مقام قدر که مقام تنزل و در خارج است، آن می‌شود یک امر. یک امر واحد، که آن امر واحد، به نسبت واحد، همه ائمه را در بر دارد و همه ائمه را شامل است آن می‌شود آن حقیقت واحده لذا از هر کس شما استدعا کنید، مثل این که از دیگری کرده‌اید، این یک مسئله^۱.

حالا همراه این مسئله، مسئله دوم است، به نفس هر کدام از این‌ها بر می‌گردد، نفس رسول خدا و سعه وجودی او با سعه وجودی امیرالمؤمنین فرق می‌کند. سعه وجودی او، با امام سجاد، دوباره فرق می‌کند. از نقطه نظر سعه وجودی و از نقطه نظر نفس، هر کدام این‌ها، دارای خصوصیت خودشان و اختلافات مربوط به خودشان دارند. یکی از ائمه را شما می‌بینید خشمگین می‌شد، یکی از ائمه اینطور نبود. یکی ابتسام داشت، شما در آن رفتار، خصوصیات و تعلقات این‌ها تفاوت احساس می‌کنید؛ و باید هم باشد این برای چیست؟ به خاطر آن خصوصیات نفسانی است که برای جنبه بشری است.

همانطوری که شکل ائمه تفاوت می‌کند^۲. شکل امام جواد با امام حسن خب دوتاست. شکل امام باقر با امام هادی یا امام عسکری تفاوت می‌کند. چشم‌های امام صادق ظاهراً رنگی بوده^۳. امام سجاد را که می‌دانم، چون پسر شهربانو بودند، شهربانو همان دختر یزدگرد^۴. در میان ائمه یکی راجع به امام صادق داریم و یکی راجع به امام سجاد داریم که این‌ها از نقطه نظر شکل تفاوت داشتند. امام جواد هم یک شکل دیگر بودند^۵. امام زمان هم پسر دختر پادشاه روم بودند، که نوه پادشاه می‌شوند، عجب روم! عجب جایی! به به به! لذا اگر بگوییم امام زمان نسبش به اروپایی‌ها هم می‌رسد این غلط نیست دیگر! چون مادرش بالاخره مال ایتالیا و روم بودند دیگر! بله خلاصه! بقیه‌اش بماند برای بعد! بله عرض کنم که این خصوصیات ظاهری که ما الآن داریم مشاهده می‌کنیم، مال خود فرد است. در این خصوصیات سعه نفس و سعه وجودی این‌ها هر کدام متفاوت و مال خودش است. طبعاً

---

^۱ امام شناسی، ج ۷، ص ۴۶ و ج ۱۵، ص ۲۸۲ و ۲۸۳

^۲ امام شناسی، ج ۱۵، ص ۲۷۹ تا ۲۹۵

^۳ امام شناسی، ج ۱۶ و ۱۷، ص ۲۴۴

^۴ امام شناسی، ج ۱۵، ص ۳۵ و مطلع انوار، ج ۹، ص ۳۲۱

^۵ الکافی، ج ۷، ص ۴۶۳ و منتهی آلامال، ج ۲، باب ۱۱، آخر فصل اول و تفسیرالمیزان، ج ۹، ذیل آیه ۲۵ سوره التوبة بحث روایی

رسول خدا در مقام علیت و اَوَّل ما خلق الله نور نبيك يا جابر^۱ جنبه سعه وجودی بیشتری دارد، امیرالمؤمنین و حضرت فاطمه الزهراء که موجب خلقت ذراری خودش است. لذا ائمه در مقام بقاء می فرمایند که: ما به مادرمان نگاه می کنیم، و به او توجه داریم. یعنی آن ظهور و بروز اسماء و صفات کلیه در این مظهر، به نحوی است که همه ما ائمه باید در مقام بقاء به آن حضرت زهراء بایستی که توجه داشته باشیم و اتکاء باید داشته باشیم^۲. پس این در عین حال به آن ولایت کاری ندارد. شما امیرالمؤمنین را می بینید در مسجد کوفه شروع می کند زار زار گریه کردن: الهی، انت الغنی و أنا الفقیر و هل یرحم الفقیر إلا الغنی. پس ولایتش کو؟ کسی که ولایت دارد باید اینها را بگوید؟ بله. ببینید موازی می رود جلو الهی أنا العاصی و أنت الراحم و هل یرحم العاصی إلا الراحم^۳... چطور حضرت این را می گوید؟ ولایتش کو؟

در دعای ابوحمزه ثمالی، شما امام سجاد را می بینید این فقرات را دارد. پس ولایت امام سجاد کجا رفت؟ اگر یک کسی بیاید بگوید که شما که یک همچنین مطالبی را دارید در دعای ابوحمزه می گوید، پس چرا ما را دارید به خودتان دعوت می کنید؟ شما خودتان در دعای ابوحمزه دارید این حرفها را می زنید! جواب چیست؟

یکی بیاید به امیرالمؤمنین بگوید شما که در مناجات کوفه این مطالب را می گویی، پس این دعوت به دنبال اهل بیت پیغمبر مَنْ تَقَدَّمَهَا مَرَقَ وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا زَهَقَ وَ مَنْ لَزِمَهَا لَحِقَ... این حرفها دیگر چیست؟

جواب این است^۴: آن مسئله ولایت، در مقام اتصال به اوست، ولی این مسئله، در مقام عبودیت است، و چه منافاتی دارد بین این که یک شخص در مقام عبودیت این احساس را داشته باشد،

^۱ جهت اطلاع بیشتر پیرامون این روایت و مسانید آن به الله شناسی، ج ۱، صفحه ۵۳ و ج ۳، ص ۱۹۹ و امام شناسی، ج ۵، ص ۱۲۹ و ج ۱۲، ص ۲۳۸ و معاد شناسی، ج ۵، ص ۱۲ و ص ۱۴۹ و ج ۶، ص ۲۰۳ و ج ۹، ص ۴۵۲ و مهرتابان، ص ۳۴۹ و روح مجرد، ص ۴۱۸ مراجعه شود.

^۲ تفسیر اطیب البیان، ج ۱۳، ص ۲۲۵

^۳ مناجات امیرالمؤمنین علیه السلام در مسجد کوفه، مفاتیح الجنان

^۴ نهج البلاغه خطبه ۱۰۰

^۵ حیات جاوید، ص ۴۷ تا ۶۲

ولی در آن مسئله واقع، آن عمل واقع را هم انجام بدهد. لذا در همان موقعی که دارد گریه می کند و می گوید الهی أنت الغنی و أنا الفقیر، در همان موقع تصرف می کند! در همان موقع ها! در همان موقع که دارد گریه می کند، فیلم بازی نمی کند مثل ما، ما فیلم بازی می کنیم. ما همه مان تئاتریم، ما فیلم بازی می کنیم ولی این گریه هایی که از چشم امیرالمؤمنین می آید فیلم نیست، عین هنرپیشه ها هستند که شروع می کنند گریه کردن، آدم می گوید: ! نگاه کن! چه دلش می سوزد! آدم می خواهد به جای آنها خودش گریه کند! نمی دانم پیاز می چکانند در چشم شان، نمی دانم پشت صحنه چکار می کنند؟ یا این که نه اصلاً یکی ممکن است واقعاً گریه اش بیاید! که دیگر ختم و اِند (end) مسئله است! بر می دارد خودش را بدون استفاده از پیاز و سیر و فلفل و سرکه ...، اوه، عین ناودان از چشمش اشک می آید و شروع می کند گریه کردن! او دیگر کیست؟! او دیگر کیست؟! باید رفت نزد این ها درس گرفت!!^۱ نه، نرویم، خوب نیست!

در این عالم و در این وادی رفتن، آدم آن موقع می شود فیلم. یعنی شده ایم ها! یعنی آدم باید خودش را حفظ کند. آن واقعیت خودش را باید نگه دارد!

امام در همان موقع که می گوید خدایا من گناه کارم، عرضه می کند به پروردگار: خدایا من گناه کارم و تو راحم هستی، در همان موقع دارد بر ملک و ملکوت حکم می راند. در همان موقع! چرا؟! چون ولایت جداست، آن مسئله ولایت جنبه واسطی دارد، خدا ظهورش را در این قرار داده و همین مسئله عبودیت، هیچ منافاتی با آن درک و حقیقت ولایت ندارد. ما خیال می کنیم، که باید یک شخصی باشد عبایش را قشنگ بیندازد، عمامه اش را قشنگ اینجوری، یک میل بالا و پایین نباشد، هان؟ دیده اید؟ ما موقع نماز که می شود، عمامه مان را، تحت الحنکش را نمی اندازیم، می ترسیم! می ترسیم دوباره نتوانیم جای اوّلش بگذاریم؛ درست شد؟! نماز را همین طوری می خوانیم!

این همه روایت داریم که: مَنْ تَعَمَّمَ وَ لَمْ يَتَحَنَّكَ فَأَصَابَهُ دَاءٌ لَا دَوَاءَ لَهُ فَلَا يُلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ^۲. مال کیست؟ مال سنی هاست؟ یا برای ما شیعه است؟ عمامه خراب می شود! فرمش به هم می خورد! وای وای وای! بمیرم برای این عمامه! هان؟! فرمش به هم می خورد! درست شد!؟

این مسئله، ما خیال می کنیم باید شخص اینطوری باشد. هان! اینطور! قشنگ، جوراب پوشیده، نعلین زرد، یک عصا هم دستش بگیرد بد نیست، آن وقت این می شود مظهر ولایت و آن وقت

^۱ المنافق يملك عينه بيكي كما يشاء، نهج الفصاحه، حديث ۳۱۱۹

^۲ الكافي، ج ۶، ص ۶۱ و مفتاح الفلاح، ص ۳۶۷، للبهائي رضوان الله عليه طبع جامعة المدرسين - قم

می‌تواند در عالم امامت کند. اما اگر همین، عمامه را گذاشت زمین، عبایش را درآورد، بیل دستش گرفت مثل امام باقر علیه‌السلام و زراعت کرد^۱، هیچ کاری از او بر نمی‌آید، فقط باید هندوانه بکارد! این تفکر ماست! تفکر ما راجع به امام این است!.

اللهم صلِّ على محمد و آلِ محمد

---

^۱ بحارالانوار ج ۱۰ ص ۱۵۷ باب ۱۲